

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องบทบาทสหกรณ์อิสลาม อิบ努อัฟฟาน จำกัด ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีทั่วไปที่เกี่ยวข้องและหลักวิชาการอิสลามมาเป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสหกรณ์
- 2.3 แนวคิดและหลักการสหกรณ์ในอิสลาม
- 2.4 สหกรณ์อิสลาม อิบ努อัฟฟาน จำกัด
- 2.5 สหกรณ์อิสลามกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายบทบาท (Role) ที่แตกต่างกันไปหลายท่าน ดังเช่น

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามของบทบาทไว้คือ การทำทำตามบท การร่ำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 602)

สนธยา พลศรี (2545 : 125) ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึงหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

ยนต์ ชุ่มจิต (2544: 23) ได้อธิบายไว้ว่าบทบาท คือ ภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบสถานภาพของแต่ละบุคคล หมายความว่า บุคคลใดมีสถานภาพหรือตำแหน่งอย่างใดก็ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพหรือตำแหน่งของตนที่ได้มา

๐
1671
2562

3. บทบาททางสังคม (Social roles) เป็นบทบาทหรือหน้าที่ที่สังคมกำหนดขึ้น ไว้ให้บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือคาดหวังว่าจะปฏิบัติ โดยมีปทัสถานทางวัฒนธรรม เป็นเกณฑ์ตัดสิน ฉะนั้นเมื่อบุคคลจะมีการเกี่ยวข้องกัน ทุกคนจึงควรจะได้เรียนรู้และปฏิบัติตามปทัสถานทางวัฒนธรรม แต่ถ้ามีใครคนหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม ก็จะต้องมีการบังคับหรือลงโทษ เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนใหญ่ต่อไป

4. บทบาททางอาชีพ (Occupation roles) เป็นบทบาทที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ และจะอยู่ได้อย่างมีความสุข ผู้แสดงบทบาทจะต้องคำนึงถึงขอบเขตและหลักการสำคัญของอาชีพนั้น เช่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จรรยาบรรณ และกฎหมาย เป็นต้น

2.1.3 ลักษณะของบทบาท

บรูมและเซลซนิค (Broom and Selznic) ได้จำแนกบทบาทออกเป็นลักษณะต่าง ๆ (จรุณี ขวัญแก้ว. 2547. ออนไลน์) คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ เป็นบทบาทที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้นซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อความคาดหวังตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าบทบาทคือการดำเนินการ พฤติกรรมหรือการแสดงออกตามสถานภาพของบุคคล หรือองค์กร มีความสำคัญ อิทธิพลและส่งผลกระทบกับตนเอง และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อม หากมีการกระทำหรือดำเนินการในสิ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ถูกต้องอย่างเหมาะสม ตามสถานภาพ สิทธิอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามที่สังคมกำหนดไว้แล้ว ก็จะส่งผลดีบังเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวมจะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุข

2.2 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสหกรณ์

2.2.1 ความหมายของสหกรณ์

“พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530” (2534 : 520) ให้นิยามของคำว่า “สหกรณ์” คือ การงานที่ร่วมมือกันเพื่อกำไรหรือประโยชน์ ด้วยวิธีการจัดการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจร่วมมือกันเพื่อผลทางเศรษฐกิจโดยแบ่งกำไรตามสัดส่วนเสมอ

“The Oxford English Reference Dictionary (1996)” ให้นิยามของคำ ว่า “Co-operative” คือ ฟาร์ม ร้านค้า หรือธุรกิจอื่นที่สังคมเป็นเจ้าของธุรกิจ และดำเนินการร่วมกันโดยสมาชิกของกิจการนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์หรือกำไรร่วมกันในหมู่พวกเขา

“Merriam Webster’s Collegiate Dictionary (1996)” ได้ให้นิยามศัพท์ของคำว่า “Co-operative” คือ องค์กรหรือองค์การที่เป็นเจ้าของและดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้ที่ใช้บริการ

“พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (ม.ป.ป. : ออนไลน์)” ได้ให้ความหมาย คำว่า สหกรณ์ คือ “คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้”

สุวรรณ จุฑโชติ (2541 : 3 - 4) กล่าวว่า หากพิจารณาตามคำศัพท์ คำว่า “สหกรณ์” ก็คือ “การทำงานร่วมกัน” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “co-operative” แต่ตามคำนิยามสากลที่กำหนดขึ้นโดย ICA¹ ในปัจจุบันกำหนดไว้ว่า “สหกรณ์ คือ สมาคมอิสระของบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งรวมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อบรรลุความต้องการร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้วยการเป็นเจ้าของกิจการร่วมกันและควบคุมกิจการนั้นด้วยวิถีทางประชาธิปไตย”

Harnes Gebhard (ฮานส์ เกบฮาร์ด) นักเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์ชาวฟินแลนด์ได้ให้ความหมายคำว่า “ชุมนุมสหกรณ์เป็นที่รวมคน จัดตั้งขึ้นตามหลักการเสมอภาค ไม่จำกัดจำนวนสมาชิกและเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการตามหลักเศรษฐกิจ ที่ส่งเสริมฐานะทางการเงินและการดำเนินอาชีพของสมาชิก ด้วยวิธีช่วยตนเองตามลำพัง หรือช่วยตนเองด้วยความสนับสนุนของรัฐบาล

¹ คือ “องค์การสหกรณ์สากลระดับโลก มีสมาชิกเป็นองค์การสหกรณ์ระดับชาติจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีจุดประสงค์หลักที่จะส่งเสริมให้สหกรณ์ทั่วโลกดำเนินกิจการบนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยวิถีประชาธิปไตย” (Multi Self-help and Democracy) ปัจจุบันองค์การนี้ตั้งอยู่ที่ “กรุงเจนีวา” ประเทศสวิตเซอร์แลนด์”

โดยมีข้อแม้ว่าผลกำไรจากประโยชน์ของการกระทำร่วมกันจะต้องแบ่งตามส่วนของงานที่สมาชิกคน
หนึ่งๆ กระทำ มิใช่แบ่งตามส่วนแห่งเงินทุน” (อ้างอิงในปัญญา หิริญรัศมี และคณะ, 2549: 5 – 6)

S.S. Talmaki (เอส. เอส. ตาลมาคี) นักสหกรณ์ชาวอินเดีย ได้ให้คำจำกัดความว่า
“สหกรณ์เป็นวิธีประกอบการชนิดหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนร่วมงานกันด้วยใจสมัครตามหลักแห่งความ
เสมอภาคเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจโดยวิธีสุจริต” (อ้างอิงในปัญญา หิริญรัศมี และ
คณะ, 2549: 5 – 6)

Hubert Calvert (ฮิวเบิร์ต คัลเวอร์ต) ได้ให้คำจำกัดความว่า “สหกรณ์เป็นวิธีการ
จัดองค์การรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกันโดยความสมัครใจ ในฐานะของความเป็นมนุษย์ โดย
การมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อการสร้างความสำเร็จทางทรัพย์ของเขาเหล่านี้” (อ้างอิงในปัญญา
หิริญรัศมี และคณะ, 2549: 5 – 6)

อุดม เขยกิจวงศ์ และนคร จิโรจพันธ์ (2540 : 1 - 2) กล่าวว่า
“สหกรณ์”(Cooperative) สามารถให้นิยามไว้ต่างๆ ดังนี้

1) สหกรณ์ “เป็นวิธีจัดงานรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกัน โดยความสมัครใจ
ของตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่านั้น และโดยมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อบำรุงตนเองให้เกิดความ
สำเร็จในทางทรัพย์”

2) การสหกรณ์ “เป็นการช่วยตนเอง ซึ่งบังเกิดผลโดยการรวบรวมกันจัดตั้งขึ้นเป็น
องค์กรหรือองค์การ”

3) สหกรณ์ “เป็นที่รวมคน ด้วยความมุ่งหมายในลักษณะหุ้นส่วนการค้า ซึ่งจัดกัน
หมู่ผู้มีรายได้น้อย และกำหนดวิธีการโน้มไปในทางมิให้เกิดความเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว โดยวาง
เงื่อนไขไว้ว่าสมาชิกจะได้รับประโยชน์แบ่งตามสัดส่วนแห่งกิจการงานที่กระทำกับสหกรณ์”

4) สมาคมสหกรณ์ “เป็นชุมนุมที่ร่วมงานกันโดยสมัครใจ และโดยยึดถือหลัก
ประชาธิปไตยเป็นที่ตั้ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายแก่สมาชิก และการรับใช้แก่
สมาชิกหรือเพื่อให้สามารถประกอบการผลิตเพื่อจำหน่าย หรือจัดการขายผลิตผลของสมาชิก จัดหา
ทุนให้สมาชิกกู้ยืม และรวมวัตถุประสงค์เหล่านี้เข้าด้วยกัน โดยเฉลี่ยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจการ
เหล่านี้ให้แก่สมาชิกตามสัดส่วน ซึ่งได้ตกลงเห็นพร้อมกันว่าเป็นที่เที่ยงธรรมสำหรับสมาชิกแต่ละคน
และสำหรับหมู่คณะ”

จากนิยามศัพท์และความหมายต่างๆ ของสหกรณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายของคำว่าสหกรณ์ ดังนี้ “สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการรวมกลุ่มบุคคล รวมทรัพย์ โดยสมัครใจตามหลักความเสมอภาค เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยสุจริตวิธี และมีได้หวังผลกำไรสูงสุด โดยอาศัยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เกิดการอยู่ดีกินดีในหมู่สมาชิก”

2.2.2 หลักการสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ คือ "แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม" ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญรวม 7 ประการ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, ม.ป.ป.) กล่าวคือ

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง

สหกรณ์เป็นองค์การแห่งความสมัครใจ เปิดรับบุคคลทั่วไปที่สามารถใช้บริการสหกรณ์ได้ และเต็มใจจะรับผิดชอบในฐานะสมาชิก เข้าเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกันทางเพศ ฐานะทางสังคมเชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย

สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตย ที่มีการควบคุมโดยสมาชิกมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรี ที่ได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อสมาชิก ในสหกรณ์ชั้นปฐมสมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน สมาชิกหนึ่งคนหนึ่งเสียง สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่น ๆ ก็ดำเนินการตามแนวทางประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก

สมาชิกมีส่วนร่วมในการลงทุน (ซื้อหุ้น) ในสหกรณ์ของตนเองอย่างเสมอภาคกันและมีส่วนร่วมในการควบคุมการใช้เงินทุนของสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ โดยปกติสมาชิกจะได้รับผลตอบแทนตามส่วนธุรกิจที่ได้ทำไว้กับสหกรณ์ และผลตอบแทนจากการลงทุนในอัตราที่จำกัดตามเงินลงทุนที่กำหนด เป็นเงื่อนไขของการเข้าเป็นสมาชิก สมาชิกสามารถจัดสรรเงินส่วนเกินของสหกรณ์เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่าง ดังนี้ คือ

1. เพื่อการพัฒนาสหกรณ์โดยอาจกันไว้เป็นทุนสำรอง และทุนอื่นซึ่งอย่างน้อยจะต้องมีส่วนหนึ่งทีนำมาแบ่งปันกันไม่ได้
2. เพื่อตอบแทนแก่สมาชิกตามสัดส่วนของปริมาณธุรกิจที่สมาชิกได้ทำกับสหกรณ์
3. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ

สหกรณ์เป็นองค์การที่พึ่งพาตนเองและปกครองโดยการควบคุมจากมวลสมาชิกหากสหกรณ์จะต้องมีข้อตกลงผูกพันกับองค์การอื่นใด ซึ่งรวมถึงหน่วยงานของรัฐบาลด้วย หรือจะต้องเพิ่มเงินลงทุนโดยอาศัยแหล่งเงินทุนจากภายนอกสหกรณ์ และจะต้องกระทำการดังกล่าวภายใต้เงื่อนไขที่มั่นใจได้ว่ามวลสมาชิกจะยังคงดำรงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย และสหกรณ์ยังคงดำรงความเป็นอิสระ

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ

สหกรณ์พึงให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่สมาชิก ผู้แทนสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งผู้จัดการและพนักงานเพื่อให้บุคลากรเหล่านี้สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพึงให้ข่าวสารแก่สาธารณชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของสหกรณ์

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์

สหกรณ์จะสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบสหกรณ์ได้ โดยร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน

สหกรณ์พึงดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญยั่งยืน ตามนโยบายที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

ผลสรุปที่ได้ คือ หลักการสหกรณ์เป็นสิ่งหนึ่งที่ต้องกรสสหกรณ์และสมาชิกทุกคนจะต้องยึดไว้เป็นกรอบสำหรับการดำเนินงาน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีหลักการทั้ง 7 หลักการคือ 1) หลักการเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง 2) หลักการควบคุมโดยสมาชิก

ตามหลักประชาธิปไตย 3) หลักการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก 4) หลักการปกครองตนเอง และความเป็นอิสระ 5) การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ 6) การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ และ 7) หลักการเอื้ออาทรต่อชุมชน โดยที่หลักการข้างต้นจะถือเป็นมาตรฐานว่าองค์กรนั้นเป็นสมาคมสหกรณ์ หรือสหกรณ์

2.2.3 ประเภทสหกรณ์

ประเภทสหกรณ์ คือ กลุ่มสหกรณ์ที่มีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์หลัก อย่างเดียวกัน เช่น กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มสหกรณ์ประมง กลุ่มสหกรณ์นิคม กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า ฯลฯ ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542

ปัจจุบันเป็นไปตามกฎกระทรวง กำหนดประเภทสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน พ.ศ.2548 กำหนดไว้ 7 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1. สหกรณ์การเกษตร 2. สหกรณ์ประมง 3. สหกรณ์นิคม 4. สหกรณ์ออมทรัพย์ 5. สหกรณ์เครดิตยูเนียน 6. สหกรณ์ร้านค้า 7. สหกรณ์บริการ

ด้วยสหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด ที่จะศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นสหกรณ์ ประเภทออมทรัพย์จึงขออธิบายประเภทนี้พอสังเขป เพื่อความเข้าใจถึงบทบาทของสหกรณ์ประเภท ออมทรัพย์

2.2.3.1 สหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้และทุนทรัพย์น้อย ที่ได้รับความเดือดร้อนเพราะไม่สามารถจะหารายได้เพิ่มให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตและมักจะแก้ไขปัญหาด้วยการกู้ยืมเงินจากนายทุนโดยยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง จึงก่อให้เกิดหนี้สินผูกพันและก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัว ภายหลังบุคคลที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว จึงร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยการรวมกลุ่มกัน จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อน โดยยึดหลัก “การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

อุตม เขยกีวงศ์ และนครจิโรจพันธ์ (2540: 92) ได้กล่าวถึงสหกรณ์ ออมทรัพย์ว่า “เป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ประชาชนมีรายได้ประจำโดยมีวัตถุประสงค์ในการ ส่งเสริมการประหยัดและการออมโดยวิธีสหกรณ์ และเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการครองชีพของสมาชิก โดยการให้กู้ยืมเงินไปใช้จ่ายตามความจำเป็น”

บุญฤทธิ์ เผือกวัฒนะ (2550 : 73) กล่าวไว้ว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ จะให้กู้ยืมเฉพาะบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเดียวกัน ดังเช่น ลูกจ้าง สถานประกอบการ ลูกจ้างเอกชน ข้าราชการ ครู เป็นต้น โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่เหมาะสม เพราะ สหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก การให้กู้ยืมเงินของสหกรณ์ออม ทรัพย์ อาจกำหนดให้ต้องมีบุคคลอื่นซึ่งเป็นสมาชิกด้วยกันค้ำประกัน หรือต้องมีหลักทรัพย์มาค้ำ ประกันด้วยก็ได้”

2.2.3.1.1 วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการ ออมทรัพย์และใช้จ่ายอย่างประหยัด เพื่อเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็น หรือกู้ยืมเท่าที่จำเป็นจริงๆ โดยอาศัยหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจและสังคมอีกทางหนึ่ง

ประพันธ์ เศรษฐนันท์ (2541 : 122) ได้กล่าวไว้ว่า “วัตถุประสงค์ ของสหกรณ์ออมทรัพย์ คือ ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์เป็นเป้าหมายหลัก โดยการฝาก หุ้นเป็นรายเดือน และสนับสนุนให้สมาชิกฝากประจำ ฝากออมทรัพย์หรือฝากเพื่อการลงทุนด้วย ส่วน การกู้ยืมนั้นถือเป็นวัตถุประสงค์รอง ดังนั้นการจ่ายเงินกู้ให้สมาชิกจึงต้องมีการตรวจสอบถึงความจำเป็น หรือความต้องการเพื่อสนองต่อกิเลสตัณหาของสมาชิกหรือไม่ เพื่อมิให้เกิดความเดือดร้อนในภายหลัง หากมีความเดือดร้อนหรือจำเป็นจริงการให้กู้ยืมถือว่าเป็นการช่วยเหลือกันโดยยึดหลักการช่วยเหลือ ตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอีกทางหนึ่ง

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (ม.ป.ป. : ออนไลน์) วัตถุประสงค์หลักของ สหกรณ์ออมทรัพย์ มีดังนี้

1) การส่งเสริมการออมทรัพย์ เป็นวัตถุประสงค์หลักของสหกรณ์ ออมทรัพย์ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1.1) ส่งเสริมการออมทรัพย์โดยการถือหุ้น สหกรณ์กำหนดให้ สมาชิกส่งชำระเงินค่าหุ้นเป็นรายเดือน โดยการหัก ณ ที่จ่ายเงินเดือนและสหกรณ์จะจ่ายเงินปันผลค่า หุ้นให้แก่สมาชิกตามอัตราที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ ส่วนเงินปันผลที่ได้รับนี้ไม่ ต้องจ่ายภาษีให้แก่รัฐ

1.2) ส่งเสริมการออมทรัพย์ ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์ควรมีบริการด้านเงินฝากทั้งประเภทเงินฝากประจำและเงินฝากออมทรัพย์ เพื่อให้สมาชิกได้รู้จักเก็บออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็นและให้ผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยในอัตราเดียวกับธนาคารพาณิชย์ หรือสูงกว่าตามสมควรแก่ฐานะของแต่ละสหกรณ์ไป

2) การให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิก สหกรณ์สามารถนำเงินค่าหุ้นและเงินฝากมาให้กู้ยืมแก่สมาชิกเป็นการหมุนเวียนและเป็นการสร้างรายได้แก่สหกรณ์ ซึ่งการให้กู้ยืมดังกล่าวจะให้เฉพาะในหมู่สมาชิกเท่านั้น โดยสมาชิกที่มีความเดือดร้อนหรือจำเป็น ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไป และการให้เงินกู้้นั้นอาจให้กู้แก่สมาชิกของสหกรณ์ หรือให้กู้แก่สหกรณ์อื่นก็ได้

ส่วนการให้เงินกู้แก่สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยให้เงินกู้ได้ตามข้อบังคับและตามระเบียบของสหกรณ์นั้นๆ กำหนด

2.1) ประเภทของการให้เงินกู้ สหกรณ์อาจให้เงินกู้แก่สมาชิกได้ตามประเภทดังต่อไปนี้

2.1.1) เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน ในกรณีที่สมาชิกมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันจำเป็นรีบด่วน และมีความประสงค์ขอกู้เงิน คณะกรรมการดำเนินการอาจให้เงินกู้เพื่อเหตุนี้ได้ตามระเบียบของสหกรณ์

2.1.2) เงินกู้สามัญ ในกรณีที่สมาชิกมีความประสงค์ขอกู้เงินสำหรับใช้จ่าย เพื่อการอันจำเป็นหรือมีประโยชน์ต่างๆ คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาให้เงินกู้สามัญแก่สมาชิกนั้นได้ตามระเบียบของสหกรณ์

2.1.3) เงินกู้พิเศษ ในกรณีที่สมาชิกมีความประสงค์กู้เงินในลักษณะที่ไม่เป็นไปตามลักษณะของ เงินฉุกเฉินและเงินกู้สามัญ สหกรณ์อาจให้เงินกู้พิเศษ ทั้งนี้ก็ต่อเมื่อสหกรณ์มีฐานะการเงินก้าวหน้าพอที่จะช่วยเหลือให้เงินกู้เพื่อส่งเสริมฐานะความมั่นคง หรือก่อประโยชน์นอกวงแก่สมาชิกได้ และต้องมีกำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ด้วย

กล่าวโดยสรุป สหกรณ์ออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกออมเงิน รู้จักประหยัดในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ถือเป็นเป้าประสงค์หลัก และมีวัตถุประสงค์รอง คือการให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิก เป็นการอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในการกู้ยืมในลักษณะต่างๆ เพื่อยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการช่วยเหลือในหมู่สมาชิกด้วยกัน

2.3 แนวคิดและหลักการสหกรณ์ในอิสลาม

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการสหกรณ์ทั่วไปข้างต้น คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า จริยธรรมและวิธีการสหกรณ์ต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของหลักการ “อัลอิสลาม” ไม่ว่าจะเป็น การส่งเสริมให้ผู้คนช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเสมอภาค เทียงธรรม ซื่อสัตย์ โปร่งใส สามัคคี เอื้ออาทรต่อรอบข้าง การพัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากความเขลา และการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมโดยรวม ล้วนแล้วสอดคล้องกับหลักการอิสลามทั้งสิ้น

2.3.1 นิยามสหกรณ์ในอิสลาม

คำว่า “สหกรณ์” ในภาษาอาหรับอาจเทียบได้กับคำว่า “อัล-ซิริกะฮฺ หรืออัล-ตะอาวุนียะฮฺ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายคล้ายกับคำว่าสหกรณ์มากที่สุด ดังที่

มุหัมมัด อิบรอฮีม อัด-ตุวัยญีรีย ได้ให้นิยามคำว่า อัล-ซิริกะฮฺ คือการมีกรรมสิทธิ์หรือบริหารจัดการ(ในทรัพย์สิน)ร่วมกันระหว่างคนสองคนหรือมากกว่านั้น หรือการมีหุ้นส่วนร่วมกันในการลงทุนด้วยการสัญญาและตกลงกันระหว่างสองคนหรือมากกว่าสองคน ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ลงทุนออกค่าใช้จ่าย และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ลงทุนและดำเนินการบนพื้นฐานของการแบ่งผลประโยชน์ตามที่ได้สัญญาไว้(มุหัมมัด อิบรอฮีม อัด-ตุวัยญีรีย ,อิสมาน จารง แปล 2009: 1)

Abdullah Mubarak Alisaif (2012) กล่าวว่า คำว่า อัล-ตะอาวุนียะฮฺ คือการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีได้มุ่งหวังผลกำไรเป็นที่ตั้ง

ฮาเร๊ะ เจ๊ะโต (2556) คำว่าสหกรณ์อิสลาม คือ “คณะบุคคลที่ร่วมกันดำเนินกิจการโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือกัน ตามหลักการศาสนาอิสลาม เพื่อให้สามารถบรรเทาความทุกข์ยากในหมู่สมาชิก ซึ่งในสหกรณ์นี้จะใช้หลักมุชารอกะฮ์²” โดยมีฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ลงทุนและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ลงทุนและนำทุนไปดำเนินการธุรกิจเพื่อให้เกิดกำไรโดยปลอดดอกเบี้ย

² Musharakah (มุชารอกะฮ์) คือการเป็นหุ้นส่วน เป็นการลงทุนโดยมีหุ้นส่วนระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายหรือมากกว่า ในการร่วมทุนดำเนินธุรกิจ โดยที่แต่ละฝ่ายจะต้องลงทุนไม่ว่าจะอยู่ในรูปของตัวเงินหรือทรัพย์สิน กรณีที่ธุรกิจมีกำไรจะถูกแบ่งกำไรตามสัดส่วนที่ตกลงกัน หากธุรกิจเกิดขาดทุน จะต้องแบ่งความเสียหายตามสัดส่วนการลงทุนด้วยเช่นกัน (Rahman,2010)

โดยวางอยู่บนพื้นฐานความเป็นครอบครัวเดียวกัน ความเป็นมิตรสหาย ความร่วมมือช่วยเหลือกัน และความพยายามอันจะนำมาซึ่งสิ่งที่ทะเลาะ

กล่าวโดยสรุป สหกรณ์อิสลาม คือ “เป็นสถาบันการร่วมมือระหว่างบุคคล จำนวนสองคนหรือมากกว่าสองคน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการธุรกิจเดียวกัน โดยการดำเนินงานจะยึดหลักการคำสอนจากอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์เป็นบรรทัดฐาน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความดีงาม ช่วยเหลือระหว่างสมาชิกด้วยกัน เป็นสิ่งที่ส่งเสริมและสนับสนุนโดยอิสลาม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

2.3.2 บทบัญญัติและหลักการบริการสหกรณ์ในอิสลาม

2.3.2.1 บทบัญญัติว่าด้วยสหกรณ์ในอิสลาม

จากการศึกษาหลักการอิสลามที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสหกรณ์มีกล่าวไว้ในภาพกว้างอย่างมากมาย ทั้งในคัมภีร์อัลกุรอาน และอัลหะดีษ (สยุมพร โยธาสมุทร.เอกสารประกอบการสัมมนา: ทิศทางการดำเนินงานสหกรณ์อิสลาม , 2553) ดังเช่น ต่อไปนี้

1) บทบัญญัติว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

وَأَنفُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

(2 :มะม)

ความว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกันและพึงกลัวเกรงอัลลอฮฺเถิด แท้จริงอัลลอฮฺนั้นเป็นผู้ทรงรุนแรงในการลงโทษ”

(อัลมาอิดะฮ : 2)

Ibn Kathir อธิบายว่า พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้สั่งใช้ให้ป่าวผู้ศรัทธาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำความดี นั่นคือคำว่า อัลบิร "البر" รวมทั้งการละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความชั่วช้า

และนั่นคือคำว่า อัตตะกัว "التقوى" และอัลลอฮฺทรงห้ามพวกเขาให้การช่วยเหลือในการงานที่อธรรม เป็นบาปและสิ่งที่จะต้องห้ามทั้งหลาย (Ibn Kathir, 2000:13/3)

อิบนุ ญะริรได้กล่าวว่า: สิ่งที่เป็นบาป (al-Ihsm) นั้นหมายรวมถึงการละเว้นไม่ปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮฺสั่งใช้ให้ปฏิบัติตามด้วย ส่วนการเป็นศัตรู (al-Udwan) หมายถึง การละเมิดต่อขอบเขตที่อัลลอฮฺได้ทรงกำหนดไว้ในเรื่องศาสนบัญญัติ และการละเมิดต่อสิทธิของตนเองและผู้อื่น (al-Ṭabariy, - : 4/490)

นอกจากนี้ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้เรื่องของการช่วยเหลือในเรื่องของความทุกข์ยากซึ่งสอดคล้องกับหลักสหกรรมทั่วไป

ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ))

(أخرجه مسلم: 4873)

ความว่า “ผู้ใดที่ปลดเปลื้องทุกข์ใดๆ ของผู้ศรัทธาคนหนึ่งจากความทุกข์ยากในโลกดุนยา อัลลอฮฺ ﷻ จะปลดเปลื้องหนึ่งความทุกข์ให้กับเขาจากความทุกข์ยากทั้งหลายในอาคิเราะฮฺ และผู้ใดที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่ลำบาก อัลลอฮฺ ﷻ จะทรงทำให้เขาพบความสะดวกง่ายดายในดุนยาและอาคิเราะฮฺ”

(บันทึกโดย Muslim: 4878)

หะดีษนี้ให้ความหมายโดยสรุปว่า ศาสนาอิสลามส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือ ทั้งต่อพี่น้องมุสลิมด้วยกัน และพี่น้องต่างศาสนิก ด้วยการมอบสิ่งดีๆ ให้แก่กันในด้านต่างๆ อาทิ ด้านศาสตร์ความรู้ต่างๆ ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนการแนะนำสิ่งดีๆ ที่มีประโยชน์ให้แก่กัน (al-Nawawiy, 1930: 17/21)

และท่านเราะสูล ﷺ ยังได้กล่าวอีกในอัลหะดีษบทหนึ่งว่า

((عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما، أن النَّبِيَّ ﷺ، قال:
 الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ
 كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً
 مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ))
 (أخرجه البخارى: 2310 ومسلم: 2580)

ความว่า“รายงานจากอับดุลลอฮฺ บุตรของท่านอุมัร ขอลัลลอฮฺ
 ﷺ ทรงโปรดปรานแก่เขาทั้งสอง แท้จริงท่านนบีﷺได้กล่าวไว้ว่า
 “มุสลิมกับมุสลิมเป็นพี่น้องกัน ไม่อธรรมเขา ไม่ทอดทิ้งเขา ผู้ใด
 ช่วยเหลือความขาดแคลนของพี่น้องมุสลิม อัลลอฮ์ก็จะช่วยเหลือ
 ความขาดแคลนของเขา ผู้ใดช่วยเหลือให้มุสลิมพ้นจากความทุกข์
 อย่างหนึ่งอัลลอฮ์ก็จะช่วยเหลือเขาให้พ้นจากความทุกข์อย่าง
 หนึ่งในวันกิยามะฮฺ ผู้ใดปกปิดการกระทำความชั่วของมุสลิม
 อัลลอฮ์จะปกปิดความชั่วของเขาในวันกิยามะฮฺ”

(บันทึกโดย al-Bukhariy: 2310 และ Muslim: 2580)

จากหลักการอิสลามข้างต้น จึงสรุปได้ว่ามุสลิมทุกคนจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือซึ่ง
 กันและกันในทุกๆด้านที่เป็นความดีงามไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือสังคมก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ
 หลักสหกรณ์ที่สนับสนุนให้สมาชิกทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย

2) บทบัญญัติว่าด้วยการหุ้นส่วน นอกจากนั้นในอัลกุรอานยังได้กล่าวถึง
 การเป็นหุ้นส่วนกัน ถือเป็นหนึ่งในหลักการสหกรณ์ทั่วไปที่เป็นหัวใจหลักในการดำเนินงานสหกรณ์
 ดังเช่น

อัลลอฮ์ﷻตรัสว่า

﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْتَغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ﴾

(ص : 24)

ความว่า "และแท้จริงส่วนมากของผู้มีหุ้นส่วนร่วมกัน บางคนในพวกเขามักละเมิดสิทธิของอีกคนหนึ่ง เว้นแต่บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบความดีทั้งหลาย และพวกเขาเช่นนี้มีน้อย"

(ศอด : 24)

จากอายะห์ข้างต้น al-Tuwaijuri ได้ใช้เป็นหลักฐานว่าการหุ้นส่วนเป็นการทำสัญญาข้อตกลงที่อนุญาตให้กระทำได้ ทั้งกับชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม อนุญาตให้มีหุ้นส่วนร่วมกับคนต่างศาสนาโดยมีเงื่อนไขว่าคนต่างศาสนาที่เป็นหุ้นส่วนต้องไม่บริหารจัดการเพียงลำพังโดยปราศจากหุ้นส่วนชาวมุสลิมร่วมบริหารอยู่เคียงข้าง เพราะอาจจะไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อัลลอฮ์ห้าม เช่น ดอกเบี้ย และทำธุรกรรมในสิ่งที่อัลลอฮ์ห้าม เช่น เหล้า สุกร และเจวีด เป็นต้น (al-tuwaijuri , อิสมาน จารง ผู้แปล, 2009: 1)

และอีกอายะห์หนึ่งได้กล่าวถึงการเป็นหุ้นส่วนกันที่ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอาน อัลลอฮ์

ผู้ตรัสว่า

﴿... فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ مِن دُنَيْكَ فَهُمُ شُرَكَاءُ فِي التُّبْتِ ...﴾

(النساء : 12)

ความว่า "...แต่ถ้าพี่น้องของเขามีมากกว่านั้น พวกเขาก็เป็นผู้รับร่วมกันในหนึ่งในสาม..."

(อันนิซาอ : 12)

จากอายะห์ข้างต้นเป็นหลักฐานบ่งชี้ว่าหลักการอิสลามได้ยอมรับการมีหุ้นส่วนร่วมกันในทรัพย์สิน เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกัน หรือดำเนินกิจการใดกิจการหนึ่งร่วมกันได้ ซึ่งเป็นหลักการ

สหกรณ์ทั่วไป จะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้วหลักการสหกรณ์นั้นสอดคล้องกับหลักการอิสลามเป็นอย่างดี
ที่มีอาจปฏิบัติได้

และในหะดีษก็มีกล่าวถึงการเป็นหุ้นส่วน ซึ่งเป็นเครื่องมือธุรกรรมทางการเงินที่
สหกรณ์อิสลามนำมาใช้ ดังเช่น ท่านเราะฮะฮ์ رضي الله عنه กล่าวไว้ในหะดีษบทหนึ่งว่า

((يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا تَأْكُلُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ ،

فَإِذَا خَانَ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا))

(أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ : 3383)

ความว่า “อัลลอฮ์ ตะอาลา ตรัสว่า : ฉันคือที่สามของหุ้นส่วน
สองคน トラบที่คนหนึ่งจากทั้งสองนั้น ไม่คดโกงเพื่อนของเขา
ฉะนั้น เมื่อเขาคดโกงเพื่อนของเขา ฉันก็ได้ออกแล้ว จาก
ท่ามกลางคนทั้งสองนั้น”

(บันทึกโดย Abu Dawud: 3383)

3) บทบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อและการซื้อขาย ที่เป็นเครื่องมือและ
หลักเกณฑ์ในการทำธุรกรรมทางการเงินในอิสลามอีกประการหนึ่งดังปรากฏในอายะฮ์ ดังนี้

อัลลอฮ์ رضي الله عنه ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ

تَكُونَ تِجَارَةً عَن تَرَاضٍ مِّنْكُمْ ؕ...﴾

(النساء: 29)

ความว่า “โอ้ผู้ศรัทธาทั้งหลายพวกท่านจงอย่ากินทรัพย์สินพวก
เจ้าในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบธรรม นอกจากการค้าที่เกิดจาก
ความพอใจจากพวกเจ้า...”

(อันนิซาอ :29)

จากอายะฮ์ข้างต้นสรุปได้ว่า ส่วนหนึ่งจากการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่อิสลามยอมรับคือ การค้าขายที่เกิดจากความพอใจทั้ง 2 ฝ่ายโดยไม่มีการอธรรมต่อกัน

4) บทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายและห้ามธุรกิจการค้า และการลงทุนเกี่ยวข้องกับดอกเบีย อัลลอฮ์ตรัสอีกว่า

﴿...وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا...﴾

(البقرة : 275)

ความว่า “...และอัลลอฮ์นั้นทรงอนุมัติการค้าขาย และทรงห้ามการเอาดอกเบีย...”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 275)

จากอายะฮ์ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างบทบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายและดอกเบียว่า ซึ่งการซื้อขายเป็นที่อนุมัติให้ปฏิบัติ และดอกเบียเป็นสิ่งที่ต้องห้ามมิให้ปฏิบัติ พระองค์ทรงรู้ว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ และสิ่งใดเป็นโทษ สิ่งใดที่เป็นประโยชน์พระองค์ทรงอนุมัติ และสิ่งใดที่เป็นโทษพระองค์จะทรงห้าม (Ibn Kathir, 2000 : 3/141)

และท่านเราะฮ์สูล ได้กล่าวไว้ว่า

((لعن رسول الله ﷺ آكل الربا ومؤكله وكاتبه وشاهديه وقال هم سواء))

(أخرجه مسلم : 1598)

ความว่า “ศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์สาปแช่งบุคคลที่กินดอกเบีย คนรับมอบหมาย บุคคลจดบันทึก และบรรดาพยานรู้ และท่านกล่าวว่า พวกเขาทั้งหมดเท่ากัน”

(บันทึกโดย Muslim: 1598)

จะเห็นได้ว่า ท่านเราะฮ์สูลได้กล่าวเตือนผู้ที่ข้องเกี่ยวกับดอกเบียจะได้รับการสาปแช่งเนื่องจากการเป็นการเอารัดเอาเปรียบและขูดรีดบุคคลอื่น

2.3.2.2 หลักการบริการสหกรณ์อิสลาม

การดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินอิสลามต้องเป็นไปตามหลักชะรีอะห์ หรือกฎหมาย (Wahab et al: 2007) ซึ่งความรับผิดชอบของสถาบันการเงินอิสลามนั้น ย่อมมีมากกว่าสถาบันการเงินทั่วไป ทั้งนี้เพราะสถาบันการเงินอิสลามนอกจากรับผิดชอบต่อผู้ที่มีหุ้นส่วน ผู้ฝากเงิน ผู้ลงทุนและสังคมโดยรวมแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อพระองค์อัลลอฮ์ ในความหมายที่ว่า ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม และต้องได้รับโทษจากพระองค์อัลลอฮ์ในโลกหน้าหากมีเจตนาละเมิดหลักการของพระองค์อัลลอฮ์ด้วยความจงใจ (มาเรียม นะมี:2553, อังอิงโน มัชลัน สุหลง :2557)

สหกรณ์อิสลามเป็นหนึ่งในสถาบันการเงินขนาดย่อม การดำเนินการต่างๆจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักชะรีอะห์หรือกฎหมายอิสลาม ซึ่งเป็นระบบ กฎเกณฑ์ และจริยธรรมอิสลาม กล่าวคือสัญญาหรือธุรกรรมทุกประเภทจะต้องไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งต้องห้ามดังนี้ (2010, อังอิงโน มัชลัน สุหลง :2557)

1) หลักการอิสลามได้บัญญัติไว้ ห้ามธุรกิจ การค้า และการลงทุนต่างๆเกี่ยวข้องกับริบา(ربا)เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึงดอกเบี้ย เป็นการปฏิบัติที่เรียกเก็บดอกเบี้ยหรือค่าบริการเพิ่มเติม ที่เกิดมาจากเงินต้น โดยผู้กู้ต้องจ่ายให้แก่ผู้ให้กู้ตามเงื่อนไขสัญญาการกู้ยืมที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกัน หรือเกิดจากการขยายช่วงเวลาการชำระหนี้ของผู้กู้ออกไป (মনখযা অরুণক: 2553) และดอกเบี้ยตามหลักวิชาการฟิควได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1- ربا المديون (ริบา อัลดัยน) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึง ดอกเบี้ยจากสัญญาหนี้ และประเภทที่ 2- ربا البيوع (ริบา อัลบัยอ) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งหมายถึงดอกเบี้ยจากการ ค้าขาย

โดย ربا المديون (ริบา อัลดัยน) เป็นดอกเบี้ยจากสัญญาหนี้ หรืออาจเรียกว่า ربا القرض (ริบา อัลกอรด์) ซึ่งเป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมทุกชนิด กล่าวคือดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า ได้แก่ ส่วนเพิ่มจากการกู้ยืมที่มีการกำหนดเมื่อทำสัญญา โดยผู้กู้จะต้องจ่ายคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย แก่ผู้ให้กู้เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ตกลงกัน ในขณะที่ ربا البيوع (ริบา อัลบัยอ) ซึ่งเป็นดอกเบี้ยจากการค้าขาย ประกอบด้วย ربا الفضل (ริบา อัลฟุฎล์) คือดอกเบี้ยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าประเภทเดียวกันแต่มีสัดส่วนการแลกเปลี่ยนไม่เท่ากัน (muasuah al-fiqh al-islamiy 1985:158-271)

ซึ่งได้มีหลักฐานที่ได้กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าประเภทเดียวกันจำนวน 6 ประเภทที่ต้องแลกเปลี่ยนในปริมาณเท่ากัน ได้แก่ ทองคำแห่งแลกทองคำแห่ง เงินแลกเงิน ข้าวสาลีแลกข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์แลกข้าวบาร์เลย์ ผลอินทผลัมแลกผลอินทผลัม และเกลือแลกเกลือ ท่านเราะซูลได้กล่าวว่า

((عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثلاً بمثل سواء بسواء. يداً بيد فإذا اختلفت هذه الأصناف فبيعوا كيف شئتم إذا كان يداً بيد))

(أخرجه مسلم : 1587)

ความว่า จากอุบาตะฮฺ อิบน์ อัซซอมิต ได้กล่าวว่า ท่านเราะซูล ได้กล่าวว่า “ทองคำแลกทองคำ เงินแลกเงิน ข้าวสาลีแลกข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์แลกข้าวบาร์เลย์ ผลอินทผลัมแลกผลอินทผลัม และเกลือแลกเกลือ ปริมาณต้องเท่ากัน ส่งมอบกันทันทีมือต่อมือ ดังนั้น หากสิ่งเหล่านี้ต่างประเภทกัน พวกท่านจงซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ตามต้องการตราบใดที่มีการส่งมอบมือต่อมือ”

(บันทึกโดย Muslim: 1587)

และ *ربا النسيئة* (ริบา อัล-นะซีอะฮ์) คือ ดอกเบี้ยที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าไม่พร้อมกัน กล่าวคือเป็นดอกเบี้ยที่เกิดจากการผัดนัดชำระหรือการขยายระยะเวลาการชำระ ซึ่งเป็นส่วนเพิ่มจากหนี้ โดยเจ้าหนี้จะคิดจากลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันหรือเป็นการคิดส่วนเพิ่มบนหนี้เดิมเพื่อแลกเปลี่ยนกับการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ออกไป (มัจลัน สุหลง, 2557; Salmy Edawati ,2015; Karim, 2010)

2) ห้ามการทำธุรกิจ การค้าขายและลงทุนต่างๆ ในสิ่งต้องห้ามที่บัญญัติไว้ในชะรีอะฮ์ หรือกฎหมายอิสลาม ตัวอย่างเช่น การผลิตและการค้ายาเสพติดหรือสิ่งของมอมเมา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ที่มีภาพเปลือยกายเป็นจุดขาย หมูหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับหมู การพนันหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการพนัน เป็นต้น (muasuah al-fiqh al-islamiy 1985:436)

3) ห้ามดำเนินธุรกิจที่เข้าข่าย الغرر (อัลฆะรออ) เป็นภาษาอาหรับ คือ ความไม่แน่นอน ซึ่งเป็นการเก็งกำไร โดยขาดการวิเคราะห์บนพื้นฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และยักรวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวกับการซื้อขายในอนาคตที่ไม่แน่นอน มีความคลุมเครือ (Karim, 2010) ทั้งนี้เป็นการป้องกันในเรื่องรูปแบบของการทุจริตและปัญหาในเรื่องความยุติธรรม และการโต้แย้งที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำธุรกรรมได้

กล่าวโดยสรุป การดำเนินการสหกรณ์อิสลาม สามารถให้บริการธุรกรรมทางการเงินได้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม จะต้องเป็นธุรกิจที่ต้องปราศจากระบบดอกเบี้ย การค้าขายและลงทุนในสิ่งต้องห้าม การหลอกลวง การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตและความขัดแย้งที่ไม่มีข้อยุติหรือหาข้อยุติไม่ได้

2.3.3 ผลกระทบและการบริการทางการเงินของสหกรณ์อิสลาม

ตามหลักการอิสลามมีบัญญัติซึ่งแนวทางการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินอิสลามโดยภาพรวมตามหลักการค้าขาย การรับจ้าง การลงทุนร่วมกัน หลักหุ้นส่วน การเช่า การกู้ยืม การจำนำ จำนองและหลักอื่นๆ บนพื้นฐานของหลักวิชาการที่นักวิชาการได้บัญญัติศัพท์ขึ้นมา โดยที่บางคำนั้นเอามาจากอัลกุรอาน หรืออัลหะดีษ และหลักการของแต่ละประเภทนั้น นักวิชาการได้ยึดหลักที่ได้มาจากการกำหนดของอัลลอฮ์ในอัลกุรอานและการกำหนดของเราะฮ์ลุสในอัลหะดีษ ซึ่งหลักการเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือธุรกรรมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์อิสลาม (อัตุลลอฮ์ดี เจมะมะ , ม.ป.ป. : ออนไลน์ และเครือข่ายสหกรณ์อิสลามภาคใต้,ม.ป.ป)

โดยผลกระทบทางการเงินที่ให้บริการสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้ 1) ผลกระทบด้านการรับฝากเงิน 2) ผลกระทบด้านการบริการสินเชื่อและลงทุน และ 3) ผลกระทบด้านตะกาฟูลและสวัสดิการสมาชิก

2.3.3.1 ผลกระทบด้านเงินฝาก

สหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วไปมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมเงิน ทั้งการฝากหุ้น และฝากออมทรัพย์เพื่อเป็นเงินเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น สิ่งเหล่านี้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ตามวัตถุประสงค์ของความเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ ทั้งนี้สหกรณ์อิสลามก็ให้ความสำคัญกับการบริการรับฝากเงินให้กับสมาชิกเช่นกัน เพียงแต่รูปแบบการทำสัญญาฝากและการให้ผลตอบแทนหรือปันผลคืนให้กับสมาชิกผู้ฝาก ต้องให้สอดคล้องกับหลักการ

อิสลามที่ต้องปราศจากเรื่องดอกเบี้ย ดังนั้นการบริการรับฝากเงินของสหกรณ์อิสลามต้องเป็นไปตาม
 จรรยาบรรณที่อิสลามอนุญาตเท่านั้น ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) การรับฝากเงินหุ้นสมาชิก โดยใช้หลักอัล-ชะริอะฮ์ (الشركة)
 คือ การทำสัญญาข้อตกลงในระหว่างผู้หุ้นส่วนกันในด้านเงินทุน และผลกำไร (al-Saiyid Sabiq ,
 สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, 2549: 5: 319) ซึ่งรูปแบบการระดมเงินทุนของสมาชิกในสหกรณ์อิสลาม
 ส่วนใหญ่ใช้หลักฆารออะฮ์ประเภทชิรกะฮ์อัลอีนาน³ (สหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด:2558)

2) บริการรับฝากเงินออมทรัพย์ เป็นการส่งเสริมการฝากเงินออม
 ทรัพย์ระหว่างสมาชิก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักศาสนบัญญัติ ที่สั่งใช้ให้มุสลิมใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่
 ฟุ่มเฟือย เก็บเงินไว้ใช้ในยามทุกข์ยากลำบาก โดยใช้หลักอัลวะดีอะฮ์ ซึ่งหมายถึง การทำสัญญา
 ระหว่างเจ้าของทรัพย์สินกับผู้รักษาทรัพย์สิน จุดประสงค์ของการทำสัญญาก็เพื่อป้องกัน รักษา
 ทรัพย์สินให้ปลอดภัย จากการหาย การขโมยหรืออื่นๆ (al-Saiyid Sabiq ,สมาคมนักเรียน
 เก่าอาหรับ, 2549: 5: 217) ด้วยหลักการนี้สหกรณ์อิสลามสามารถประยุกต์ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ทาง
 การเงินได้โดยมี 2 ลักษณะด้วยกันคือ

2.1) ลักษณะ ที่เป็นอามานะฮ์ ได้แก่การเก็บรักษาที่เป็นความ
 ไว้วางใจจากเจ้าของทรัพย์สิน และไม่นำไปใช้ประโยชน์ นอกจากได้รับอนุญาตจากเจ้าของ และไม่มี
 การรับค่าจ้างในการเก็บรักษา เรียกว่าวะดีอะฮ์ประเภทนี้ว่า วะดีอะฮ์ความไว้วางใจ (امانة يد)

2.2) เป็นการฝากที่ผู้เก็บรักษาและตกลงร่วมกันอนุญาตให้
 นำไปใช้ประโยชน์ และถ้าเกิดการเสียหาย ผู้รักษาต้องชดใช้เท่ากับจำนวนเดิมเรียกว่าวะดีอะฮ์ประเภท
 ที่ว่านี้ วะดีอะฮ์ แบบประกันความเสียหาย (يد الضمان) (al-Tabaqat al-kubra : 3,109)

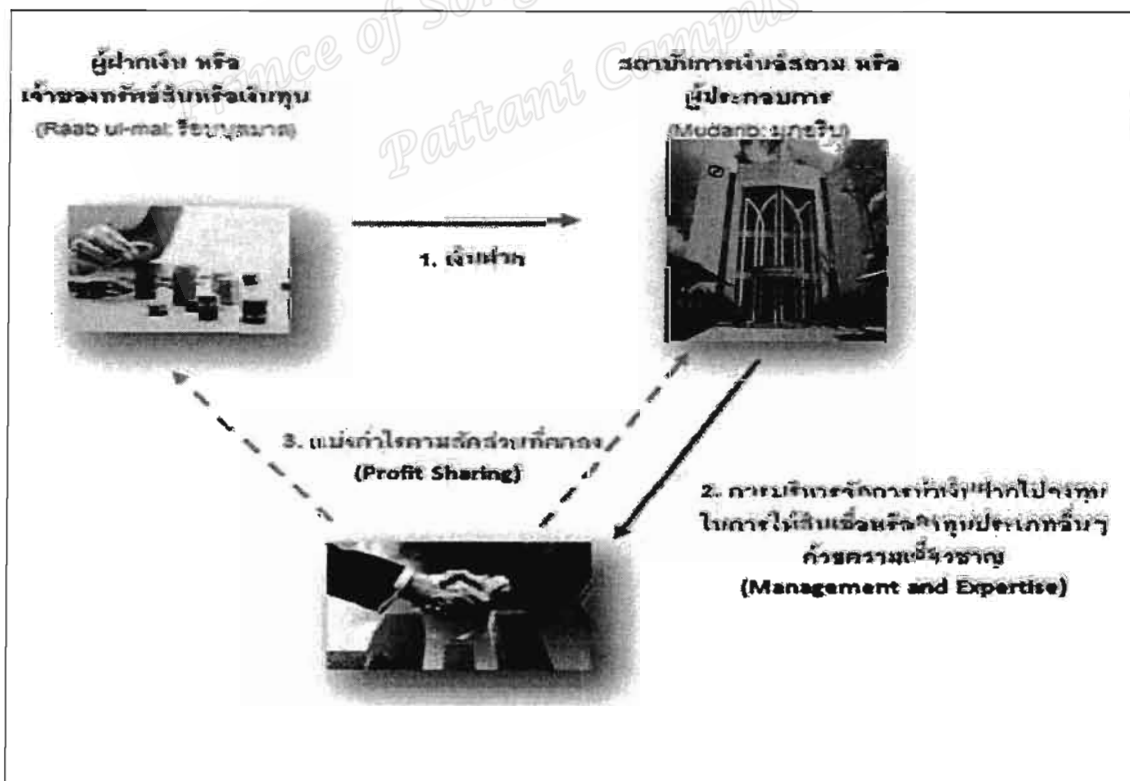
ส่วนใหญ่แล้วสหกรณ์อิสลามเลือกให้บริการการรับฝากเงิน
 แบบ “วะดีอะฮ์ อัล-คอมานะฮ์ คือ ประกันความเสียหาย (يد الضمان) ซึ่งเงินที่สมาชิกนำมาฝากเปิด
 บัญชีกับสหกรณ์จะไม่มีค่าธรรมนิยมในการฝาก แต่สหกรณ์จะทำข้อตกลงกับเจ้าของเงินเพื่อ
 นำเงินไปหมุนเวียนในกิจการของสหกรณ์ การฝากเงินประเภทนี้จะไม่มีปันผลกำไรให้แก่ผู้ฝาก แต่

³ ชิรกะฮ์อัลอีนาน คือ “การร่วมมือหรือลงทุนส่วนระหว่างบุคคลจำนวนสองคนหรือมากกว่าสองคนเพื่อการลงทุน
 และแบ่งปันส่วนกำไรตามสัดส่วนของการลงทุน นอกจากนั้นบุคคลทั้งสองฝ่ายยังจะต้องแบกรับส่วนที่เป็นการ
 ขาดทุนจากการลงทุนของพวกเขาข้อตกลงที่ได้ไว้ด้วย ชิรกะฮ์ประเภทนี้ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขความเท่าเทียมกันทั้ง
 ในเรื่องที่เป็นทุนหรือการดำเนินงานในกิจการของผู้ร่วมลงทุน” (Wahbah al-Zuhaili, 2002 : 4 : 799)

สหกรณ์อาจจะมีอับบะฮฺ(การให้สินน้ำใจ)แก่ผู้ฝากก็ได้ และจะต้องคืนเงินฝากแก่สมาชิกเมื่อต้องการถอน หากมีการขาดทุนทางสหกรณ์จะต้องรับผิดชอบเงินฝากของสมาชิกเต็มอัตราแต่เพียงผู้เดียว (ฮาเร๊ะ เจ๊ะโต: 2556)

3) การรับฝากเงินเพื่อการลงทุน โดยใช้หลักการอัลมูอเราะบะฮฺ หรือใช้หลักอัลมุซารอะฮฺ หมายถึง การทำสัญญาหุ้นส่วนในการประกอบธุรกิจ เป็นสัญญาระหว่างเจ้าของทุนหรือผู้ลงทุน ฝ่ายหนึ่งกับผู้ประกอบการอีกฝ่ายหนึ่ง

สหกรณ์อิสลามได้นำหลักการนี้มาให้บริการรับฝากเงินแก่สมาชิกที่ประสงค์ร่วมลงทุนกับสหกรณ์ ทั้งในโครงการร่วมลงทุนในโครงการเฉพาะกิจหรือโครงการทั่วไปของสหกรณ์เพื่อแสวงหากำไรตามแต่ที่ตกลงกัน ซึ่งการดำเนินการลงทุนตามหลักมูอเราะบะฮฺจะมีองค์ประกอบด้วย คือ เจ้าของทุน(ผู้ฝาก) สหกรณ์(ผู้ประกอบการ) และเงินทุนหรือเงินฝาก และสิ่งสำคัญต้องมีการทำสัญญาข้อตกลงการแบ่งกำไรหรือปันผลที่ชัดเจน ตามระยะเวลาของการฝาก และหากกิจการเกิดการขาดทุน ทั้งสองฝ่ายก็ต้องร่วมกันรับภาระของการขาดทุนด้วยตามที่ได้ตกลงกัน

ภาพประกอบที่ 2 ขั้นตอนมูอเราะบะฮฺ (Muhammad Azmii Mahamad, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

2.3.3.2 ผลิตภัณฑ์ด้านการลงทุนและบริการสินเชื่อ

การลงทุนและการบริการสินเชื่อเป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรของสหกรณ์กับสมาชิกโดยใช้หลักธุรกรรมทางการเงินในอิสลามที่ปราศจากดอกเบี้ย ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) การลงทุนหรือการร่วมลงทุน สหกรณ์อิสลามจะใช้หลักมูฎอเราะบะฮฺ (المضاربة) หรือมุซารอกะฮฺ และการซื้อขาย (البيع) ตามแต่รูปแบบที่ลงทุน โดยสหกรณ์อิสลามมีรูปแบบการลงทุนแบ่งเป็น 3 ประเภทด้วยกัน (ฝ่ายชะรีอะห์สหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด: 2558, ซามีรอ กามะ, 2553) คือ

1.1) สหกรณ์ลงทุนเองแต่เพียงผู้เดียว

การลงทุนที่สหกรณ์ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว เป็นการพัฒนาทรัพย์สินและธุรกิจของสหกรณ์ ดังนั้นกำไรที่ได้มาทั้งหมดเป็นของสหกรณ์ผู้เดียวซึ่งเป็นรายได้ที่สหกรณ์นำไปปันผลให้กับสมาชิกในสิ้นปีบัญชี

1.2) สหกรณ์ร่วมลงทุนกับสมาชิก

การร่วมลงทุนกับสมาชิกถือเป็นการให้กู้ยืมในรูปแบบพิเศษ แต่อยู่ในรูปแบบการลงทุนโครงการพิเศษระยะสั้นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบและระเบียบของสหกรณ์นั้น ส่วนรายได้ก็จะถูกแบ่งเป็นสองส่วนระหว่าง “สมาชิก : สหกรณ์” ส่วนปริมาณสัดส่วนขึ้นอยู่กับข้อตกลงหรือสัญญาที่ได้ทำร่วมกัน

1.3) ร่วมลงทุนระหว่างสหกรณ์ด้วยกัน

การลงทุนแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกัน สำหรับการลงทุนอีกประเภทคือ “การร่วมลงทุนกับสหกรณ์อื่น” เป็นการช่วยเหลือในหมู่องค์กรสหกรณ์ด้วยกัน ส่วนกำไรขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างองค์กรนั้นๆกับสหกรณ์

2) การบริการสินเชื่อ

การให้บริการสินเชื่อของสหกรณ์อิสลามจะเป็นไปตามหลักกฎหมายอิสลาม (หลักชะรีอะฮฺ) คือปลอดดอกเบี้ยและไม่เอาไรต์เอาเปรี๊ยะ มีรูปแบบของสินเชื่อดังต่อไปนี้

2.1) สินเชื่อมูรออะหะฮฺ (المُراجعة) หมายถึงการซื้อขายแบบบวกกำไร กล่าวคือการซื้อขายทรัพย์สินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันและมีการชำระเงินในราคาต้นทุนบวกกำไร หากสมาชิกมีความประสงค์จะซื้อสินค้าหรือต้องการขอสินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าใด สมาชิกจะต้องแจ้งความประสงค์มายังสหกรณ์ และเมื่อสหกรณ์เห็นชอบก็จะแจ้งราคาซึ่งได้บวกกำไรแล้ว ให้สมาชิกทราบ เมื่อสมาชิกตกลงตามราคาดังนั้น สหกรณ์ก็จะซื้อมาจำหน่ายและส่งมอบให้สมาชิก ทั้งนี้อาจเรียกหลักประกันจากผู้ซื้อได้โดยไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม (คู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อตามหลักชะรีอะห์, ม.ป.ป.: 3-6)

2.2) สินเชื่อแบบอัลบัยอ บิชะมานิลอาญีล (Bay' al-Muajjal) คือ การขายแบบผ่อนชำระ เป็นการขายทรัพย์สินลักษณะผ่อนชำระเป็นรายงวดหรือเป็นก้อน ภายในระยะเวลาที่ตกลง โดยมีราคาขายเท่ากับราคาทุนบวกด้วยกำไร ตามที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกัน (คู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อตามหลักชะรีอะห์, ม.ป.ป.: 3-6)

2.3) สินเชื่อเงินยืมกัจอรดุล หะซัน (เงินยืมฉุกเฉินเพื่อการช่วยเหลือสมาชิกโดยไม่คิดกำไร) สินเชื่อเงินยืมกัจอรดุล หะซัน คือ “เงินที่สหกรณ์จัดสรรส่วนเพื่อเป็นการช่วยเหลือสมาชิกของสหกรณ์ทุกคนในยามที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อน โดยสหกรณ์จะให้การกู้ยืมฉุกเฉินแก่สมาชิกไว้ใช้จ่ายในโอกาสฉุกเฉิน อาทิ เมื่อโรงเรียนเปิดภาคการเรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกักเรียนนอกระบบ หรือเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล เป็นต้น (คู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อตามหลักชะรีอะห์, ม.ป.ป.:3-6)

2.4) อัลอญญาเราะฮฺ (العلاج) คือ “การรับจ้างหรือค่าบริการในการดำเนินงาน และการขายผลประโยชน์ที่สามารถใช้ได้จากสิ่งของ” เช่น การใช้ประโยชน์จากงานประดิษฐ์ที่เป็นลิขสิทธิ์ของบุคคลก็สามารถคิดค่าบริการในตัวลิขสิทธิ์นั้นๆ การที่สหกรณ์เป็นตัวกลางหรือตัวแทน หรือรับบริการในการจัดการธุรกรรมใดธุรกรรมหนึ่งจากลูกค้า (สมาชิก) และคิดค่าบริการจากผู้ใช้บริการในอัตราที่กำหนดร่วมกัน (คู่มือการปฏิบัติงานสินเชื่อตามหลักชะรีอะห์, ม.ป.ป.: 3-6)

2.3.3.3 ผลกระทบด้านสวัสดิการสมาชิก

การจัดสวัสดิการและการให้ช่วยเหลือสมาชิก ครอบครัวและชุมชนของสหกรณ์ โดยทั่วไปแล้วสหกรณ์จะออกแบบเป็นกองทุนต่างๆ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนในการให้สวัสดิการแก่สมาชิก ดังเช่น

1) กองทุนสวัสดิการสมาชิก คือ “สหกรณ์จะจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีบางส่วน หรือจากเงินบริจาคให้กองทุนนี้เพื่อเป็นทุนสวัสดิการแก่สมาชิก เพื่อกิจกรรมพัฒนาให้ความรู้ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิก หรือเพื่อเป็นทุนช่วยเหลือให้สมาชิกทุกคนที่ประสบภัยพิบัติต่างๆ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์นั้นๆ กำหนดไว้”

2) กองทุนชะงาดและสวัสดิการ เป็นกองทุนชะงาดของสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับเงินชะงาดของสหกรณ์ไว้ใช้จ่ายตามหลักศาสนบัญญัติ ซึ่งได้มาจากเงินกำไรที่ถูกกำหนดไว้ให้จัดสรรส่วนเป็นทานบังคับเป็นชะงาด ประเภทธุรกิจการค้า เมื่อถึงพิกัด และครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี ในจำนวน 2.5 เปอร์เซ็นต์

3) กองทุนตะอวูนหรือตะกาฟูลเพื่อช่วยเหลือสมาชิก ซึ่งเป็นกองทุนที่สมาชิกสมัครใจร่วมกันบริจาค(ตะบรรูอ) เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกรณีต่างๆตามที่ได้กำหนดไว้เป็นระเบียบ ซึ่งดำเนินการโดยสหกรณ์ที่เป็นศูนย์รวมของสมาชิก ตามมติที่ประชุมใหญ่ สหกรณ์เห็นชอบ อาทิ กรณีคลอดบุตร นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล เสียชีวิต และอื่นๆ

สรุปได้ว่า การบริการทางการเงินของสหกรณ์อิสลามเป็นไปตามหลักสหกรณ์ทั่วไปและหลักชะรีอะฮ์ คือมีบริการรับฝากหุ้นและและฝากเงินออมทรัพย์ตามวัตถุประสงค์หลัก และมีการให้บริการกู้ยืมในรูปแบบของการให้สินเชื่อตามหลักชะรีอะฮ์ที่เป็นวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วย และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก สหกรณ์ยังมีกองทุนต่างๆรองรับเป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิกด้วย

2.3.3 ความแตกต่างระหว่างสหกรณ์อิสลามกับสหกรณ์ทั่วไป

การดำเนินการของสหกรณ์อิสลามนั้นแตกต่างจากการดำเนินการของสหกรณ์ทั่วไปที่ใช้ระบบดอกเบี้ยเป็นช่องทางในการสร้างรายได้แก่สหกรณ์ด้วยการให้กู้ยืมแก่สมาชิก ส่วนการดำเนินการของสหกรณ์อิสลามจะใช้หลักการมุอามะละฮ์⁴ ในการขับเคลื่อนธุรกิจของสหกรณ์

(Muhammad Azmii Mahamad, ม.ป.ป.: ออนไลน์) ได้กล่าวไว้หลักการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลามโดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจจะมีความแตกต่างที่เจตนาอย่างชัดเจนกับสหกรณ์โดยทั่วไปพอสรุปได้ดังนี้

⁴ เป็นกิจการประเภทการค้าขาย ธุรกิจ การสังคม

1) ในศาสนาอัลลอฮ์ได้ทรงห้ามการริบา (ดอกเบี้ย) ทุกรูปแบบ และได้ทรงอนุญาตให้ทำการค้าขาย (อัลบะเกาะเราะฮะฮ: 275) สหกรณ์รูปแบบอิสลามจึงห้ามมีการข้องเกี่ยวกับดอกเบี้ย (ริบา) ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตามเพราะดอกเบี้ยนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของความไม่ยุติธรรมและเป็นภัยมากกว่าผลดีต่อบุคคล องค์กร และสังคม โดยเฉพาะในยามเศรษฐกิจตกต่ำมันจะยิ่งเป็นการเอาไรต์เอาเปรียบต่อผู้ที่อ่อนแอ

2) สหกรณ์รูปแบบอิสลามถูกห้ามไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจต้องห้ามตามหลักศาสนา ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้าขายของมีนเมา การพนันหรืออบายมุข เป็นต้น

3) การทำสัญญาหรือการทำธุรกรรมของสหกรณ์อิสลามใช้หลักการซื้อขายตามแต่ละประเภทของสัญญาซื้อขายที่เหมาะสมกับความต้องการของสมาชิก ส่วนสหกรณ์ทั่วไปจะใช้หลักสัญญาเงินกู้หรือการกู้ยืม

4) สหกรณ์อิสลามโดยส่วนใหญ่จะเน้นการทำธุรกิจการค้า (ติญารี) ที่ต้องอยู่บนฐานของการยอมรับร่วมกันในสัญญา ดังเช่น การซื้อขายบวกกำไร หรือหลักมูรออาฮะฮ หรือการเป็นหุ้นส่วนกันทำธุรกิจหรือมูซารอกะฮ ให้เป็นไปตามหลักการอิสลามที่กำหนด

5) สหกรณ์รูปแบบอิสลามจะสามารถควบคุมและป้องกันการใช้จ่ายเงินที่ผิดวัตถุประสงค์ของสัญญาได้ เพราะสหกรณ์รูปแบบอิสลามไม่ได้ให้เครดิตเป็นตัวเงินกับสมาชิก แต่จะให้เป็นสิ่งของที่สมาชิกได้ยื่นคำขอสินเชื่อต่อสหกรณ์

6) กำไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสหกรณ์รูปแบบอิสลามจะถูกนำไปเฉลี่ยหักจ่ายชะกาต 2.5 เปอร์เซ็นต์ ตามหลักชะรีอะฮ์ก่อนทุกปีตามสิ้นปีบัญชีของสหกรณ์นั้นๆ จึงจะได้มาซึ่งกำไรสุทธิของสหกรณ์อิสลาม ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้จ่ายสำหรับสังคมสงเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ที่ศาสนาอิสลามกำหนด เช่น คนยากจน คนขัดสน คนมีหนี้สินล้นพ้นตัว และสาธารณกุศลต่าง ๆ

ความแตกต่างระหว่างสหกรณ์อิสลามกับสหกรณ์ทั่วไป			
สหกรณ์อิสลาม		สหกรณ์ทั่วไป	
✓	ใช้หลักการซื้อ/ขาย หรือหลักการค้า	×	ใช้หลักการให้กู้ยืม
✓	สินค้าและบริการคือสินค้าที่ขาย	×	เงิน (Money) คือ สินค้า
✓	กำไรจากการค้า คือ รายได้	×	ดอกเบี้ย คือ รายได้
✓	ราคาขายเมื่อตกลงแล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้	×	ไม่มีราคาขาย
✓	กำไรถูกกำหนดจำนวนชัดเจน	×	ดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
✓	กรณีปัญหาใช้หลักคุณธรรมประนีประนอม	×	กรณีปัญหาใช้เบี้ยปรับ

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่าง

2.4 สหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด

2.4.1 ประวัติสหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด

ความเป็นมาของสหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด “เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดปัตตานี สหกรณ์ได้ถูกจัดประกายขึ้นโดยกลุ่มปัญญาชนมุสลิม ที่ได้ศึกษาและร่วมกันทำกิจกรรมในสถาบันระดับอุดมศึกษาในภาคใต้ ที่มีความเข้าใจในปัญหาของสังคมได้ดี จึงร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น และได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสถาบันการเงินแบบอิสลาม และความจำเป็นของการระดมทุน เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการและคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถ แต่ปราศจากแหล่งเงินทุนที่ฮะลาล ทั้งนี้ จึงริเริ่มส่งเสริมให้มีการออมในหมู่นักศึกษา และประชาชนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง เริ่มแรกจะนำเงินที่ได้มาบางส่วนจัดกิจกรรมงานเลี้ยง หรือที่เรียกว่ากินน้าชา(มาแกแต) แล้วนำเงินที่ได้ไปช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความเดือดร้อนทางการเงิน ส่วนที่เหลือจะนำเงินไปลงทุนในรูปแบบต่างๆที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุด การลงทุนและทำธุรกิจประเภทต่างๆ ทำให้ได้กำไรและมีทุนมากขึ้น จึงมีแนวคิดที่จะจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย

เพื่อมิให้มีความเสี่ยงในการดำเนินการต่างๆ ตลอดจนเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ชุมชนและสังคมโดยรวม จึงเป็นที่มาของการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์”

และเพื่อเป็นเกียรติแก่ “ซอฮาบะห์”(สหายของท่านศาสดามุฮัมมัด) ﷺ ที่เป็นนักธุรกิจมุสลิมที่ยิ่งใหญ่ของโลกมุสลิมในยุคนั้น คือ “อุซมานบินอัฟฟาน” “คอลีฟะฮ์ที่สาม” ของประวัติศาสตร์อิสลาม โดยได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ ซึ่งมีทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 30,000 บาท (สามหมื่นบาท) ตาม “พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542” ต่อนายทะเบียนสหกรณ์และได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากภาครัฐฯโดยให้ใช้ชื่อว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ อิบนูอัฟฟาน จำกัด” ทะเบียนเลขที่ อ. 008335 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 มิถุนายน 2535 เป็นต้นไป (สหกรณ์ออมทรัพย์ อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553: 4-6)

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง

“เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกพึ่งตนเองเพื่อดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามโดยพื้นฐานของมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและสังคมส่วนรวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม” ซึ่งสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดี กินดี มีสุข รวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมให้สมาชิกมีความสนใจและตระหนักในธุรกิจแบบอิสลาม
- 2) ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์และระดมเงินทุนในรูปแบบต่างๆ
- 3) ส่งเสริมให้มีการลงทุนทำธุรกิจในแขนงต่าง ๆ
- 4) ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความสมัคสมาน

สามัคคี (สหกรณ์ออมทรัพย์ อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553: 6)

2.4.3 วิสัยทัศน์ (Vision)

“จะเป็นสถาบันการเงินที่มั่นคง เป็นที่เชื่อถือ ซึ่งมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและสังคม” (สหกรณ์ออมทรัพย์ อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553: 4)

2.4.4 พันธกิจ (Mission)

“พันธกิจของสหกรณ์มีดังต่อไปนี้

- 1) ต้องดำเนินการโดยยึดหลักการอิสลามอย่างเคร่งครัด

- 2) การบริการถือเป็นหัวใจของงาน จะต้องมีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง โปร่งใส และเป็นที่น่าพอใจของสมาชิก
- 3) มีการบริหารจัดการทุกสาขา อย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกัน มั่นคงและ ยั่งยืน
- 4) ให้ความรู้และคำปรึกษาด้านการเงินและธุรกิจแก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอ
- 5) สร้างคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกและสังคม” (สหกรณ์ออมทรัพย์ อีบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553: 4)

2.4.5 คำขวัญ (Motto) “เคียงคู่ชุมชน ด้วยเศรษฐกิจอิสลาม”

หมายถึง “การเกิดขึ้น พัฒนา และเจริญเติบโต อย่างยั่งยืนไปพร้อมกับ สมาชิกและชุมชนในวิถีทางเศรษฐกิจแบบอิสลามที่มีความจำเริญ (บะรอเกฮฺ) และได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ผู้ทรงเป็นผู้อภิบาลจักรวาล” (สหกรณ์ออมทรัพย์ อีบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553: 7)

2.4.6 ผลิภัณฑ์และบริการของสหกรณ์

2.4.6.1 สวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน

- 1) กองทุนสวัสดิการสมาชิก หมายถึง “สหกรณ์จะจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีบางส่วน หรือจากเงินบริจาคให้กองทุนนี้เพื่อเป็นทุนสวัสดิการแก่สมาชิก เพื่อกิจกรรมพัฒนา ให้ความรู้ในการประกอบอาชีพแก่สมาชิก หรือเพื่อเป็นทุนช่วยเหลือให้สมาชิกทุกคนที่ประสบภัยพิบัติต่างๆทั้งนี้ เป็นไปตามระเบียบสหกรณ์อิสลาม อีบนูอัฟฟาน จำกัด ว่าด้วยทุนสวัสดิการสมาชิก แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554
- 2) กองทุนตะกาฟูลเพื่อช่วยเหลือสมาชิก โดยใช้หลักอัล-ตะกาฟูล และอัล-ตะบ์รูกคือบริจาคเพื่อช่วยเหลือระหว่างพี่น้องสมาชิกด้วยกัน ส่วนหลักเกณฑ์การบริการ เป็นไปตามระเบียบสหกรณ์ อิสลามอีบนูอัฟฟาน จำกัด ว่าด้วยกองทุนตะกาฟูลเพื่อช่วยเหลือสมาชิก แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ.2552 (คู่มือสมาชิกอีบนูอัฟฟาน, 2553)
- 3) กองทุนชะกาต เป็นเงินชะกาตตามหลักชะกาตธุรกิจ 2.5% ของสหกรณ์อิสลาม อีบนูอัฟฟาน จำกัด และหน่วยธุรกิจของสหกรณ์ เพื่อช่วยเหลือสมาชิก ครอบครัว

ประชาชนผู้ยากไร้ และสังคมของสหกรณ์ ที่มีสิทธิจะได้รับการช่วยเหลือทั้งหมด 8 ประเภทตามหลักชะรีอะฮ์ที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในอัลกุรอาน (60: التوبة)

4) กองทุนเพื่อการวะลิมะฮ์ (สร้างครอบครัว) เพื่อสนับสนุนเงินทุนสมาชิกให้สามารถแต่งงาน มีครอบครัว สร้างครอบครัวให้มีความสุขความมั่นคง โดยใช้หลักอัล-ตะกาฟูลและอัล-ตะบ์รูก คือสมาชิกสมัครใจบริจาคสมทบทุนเพื่อช่วยเหลือสำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมกับกองทุนด้วยกัน ทั้งนี้การบริการเป็นไปตามระเบียบสหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด ว่าด้วยกองทุนตะกาฟูลเพื่อการเสริมสร้างครอบครัว (วะลิมะฮ์) สมาชิก แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2559

2.4.6.2 การบริการการเงินและธุรกิจแก่สมาชิก

1) บริการเงินกู้ยืมฉุกเฉิน คือการให้กู้ยืมเงินยามจำเป็นโดยไม่คิดค่าบริการใดๆ โดยใช้หลักกัอ์รุดล ฮะซัน

1.1) วงเงิน 50 % ของเงินหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ไม่เกินครั้งละ 3,000 บาท และต้องชำระคืนสหกรณ์ฯ ภายใน 3 เดือน

1.2) สมาชิกจะต้องไม่อยู่ในสภาพขาดการชำระหุ้น ติดต่อกันเกิน 3 เดือน โดยไม่แจ้งเหตุ

2) บริการสินเชื่อ เป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อแสวงหากำไรของสหกรณ์ฯ กับสมาชิกตามหลักการอิสลาม โดยใช้ช่องทางธุรกรรมทางการเงินอิสลามต่างๆ เช่น อัลบัยอฺบิฆมานิลอาญิล, อัลมูรอบะฮะฮ์, อัลอิญาเราะฮ์ ฯลฯ โดยไม่มีดอกเบี้ย ทั้งนี้ การให้บริการเป็นไปตามระเบียบสหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด ว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่สมาชิก พ.ศ. 2559

3) บริการเงินฝากประเภทต่างๆ

3.1) บัญชี เงินรับฝากประเภทวาดีอะฮ์ (รักษาทรัพย์)

3.1.1) ไม่จำกัดจำนวนและระยะเวลาในการฝาก-ถอน และถอนเงินฝากได้ทุกเวลา

3.1.2) ผู้ฝากยินยอมให้สหกรณ์ฯ สามารถนำเงินส่วนนั้นไปลงทุนหาผลประโยชน์โดยชอบธรรม และเป็นผู้รับผิดชอบการลงทุนเพียงฝ่ายเดียวทั้งหมด โดยใช้หลักอัลวะดีอะฮ์ ยัดดูน อัฎฎอฆมานะฮ์ (الوديعة يد الضمانة)

- 3.2) บัญชี เงินฝากประเภทมูฏอโรบะฮฺ (ร่วมลงทุน)
- 3.2.1) ประเภทร่วมลงทุนกับสหกรณ์ฯ โดยจะต้องระบุจำนวนเงินที่มาลงทุน ระยะเวลาในการลงทุน
- 3.2.2) ผู้ฝาก/สหกรณ์ฯ ร่วมรับผิดชอบในกิจการที่ลงทุนไม่ว่าได้กำไร/ขาดทุน โดยใช้หลักมูฏอโรบะฮฺ อัลมุตลือก (مضاربة المطلق)
- 3.2.3) ฝากได้ตั้งแต่ 10,000 บาท ขึ้นไป และฝากเพิ่มได้อีกเมื่อต้องการ
- 3.2.4) อาจัด หรือเปล่งวาจากล่าวการฝากมูฏอโรบะฮฺ ระหว่างผู้ฝากกับสหกรณ์
- 3.2.5) ผู้ฝากสามารถถอนได้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาการฝาก
- 3.2.6) ผู้ฝากสามารถถอนก่อนถึงกำหนดระยะเวลา ได้โดยอนุโลมสหกรณ์ฯจะนำยอดคงเหลือที่ครบเงื่อนไขคิดผลกำไรให้
- 3.2.7) อัตราการปันผลกำไร มูฏอโรบะฮฺ
- 3.2.7.1) ฝากระยะเวลา 3 เดือน อัตราแบ่งกำไร 30 : 70 (ผู้ฝาก : สหกรณ์ฯ)
- 3.2.7.2) ฝากระยะเวลา 6 เดือน อัตราแบ่งกำไร 45 : 55 (ผู้ฝาก : สหกรณ์ฯ)
- 3.2.7.3) ฝากระยะเวลา 9 เดือน อัตราแบ่งกำไร 55 : 45 (ผู้ฝาก : สหกรณ์ฯ)
- 3.2.7.4) ฝากระยะเวลา 12 เดือน อัตราแบ่งกำไร 60 : 40 (ผู้ฝาก : สหกรณ์ฯ)
- 3.2.8) กำหนดระยะเวลาในการปันผล
- 3.2.7.5) ปันผลงวดที่ 1 วันที่ 15 เมษายน
- 3.2.7.6) ปันผลงวดที่ 2 วันที่ 15 กรกฎาคม
- 3.2.7.7) ปันผลงวดที่ 3 วันที่ 15 ตุลาคม
- 3.2.7.8) ปันผลงวดที่ 4 วันที่ 15 มกราคม
- 3.3) บัญชี เงินฝากประเภทกองทุนฮัจญ์

3.3.1) วัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

3.3.1.1) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสะสมเพื่อ
เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในระบบที่ปลอดภัยจากดอกเบี้ย

3.3.1.2) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้
ประกอบฮัจญ์

3.3.1.3) เพื่อส่งเสริมสมาชิกได้ปฏิบัติตาม
หลักการอิสลามให้ครบถ้วน

3.3.2) คุณสมบัติของผู้ฝาก

3.3.2.1) สมาชิกที่มีเจตนาจะไปประกอบพิธี
ฮัจญ์ ยอมรับในหลักการและวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

3.3.3) วิธีการฝาก

3.3.3.1) การฝากใช้หลักการฝากมูฏอรอบะฮฺ

3.3.3.2) การฝากมูฏอรอบะฮฺของกองทุนฮัจญ์
จะเลือกลงทุนเฉพาะกิจการที่มั่นคง คุณภาพสูง และอัตราผลตอบแทนที่คุ้มค่า(อินชาอัลลอฮ์)

3.3.3.3) ผู้ฝากจะต้องฝากสะสมเป็นรายเดือน
อย่างน้อยเดือนละ 100 บาทขึ้นไป จนครบยอดที่จะประกอบฮัจญ์ได้

3.3.3.4) หากผู้ฝากขาดการชำระติดต่อกัน 6
เดือน โดยไม่แจ้งสาเหตุ สหกรณ์ฯอาจจะปิดบัญชีทันที

3.3.3.5) ผู้ฝากสามารถถอนเงินฝาก เพื่อทำ
ฮัจญ์ได้ตลอดเวลาหรือไปทำฮัจญ์ได้ กับแพ็คเกจฮัจญ์อิบนูอัฟฟานเมื่อสะสมได้ตามที่สหกรณ์กำหนด
(สหกรณ์ออมทรัพย์ อิบนูอัฟฟาน จำกัด, 2553: 8-22)

2.5 สหกรณ์อิสลามกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2.5.1 บทบาทสหกรณ์ทั่วไป

สหกรณ์มีบทบาทตามกฎหมายกำหนดโดยเฉพาะ และตามหลักการสหกรณ์
(Cooperative Principles) ที่สังคมของสหกรณ์โดยทั่วไปยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติ และบทบาท

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (คู่มือปฏิบัติงานฉบับสมบูรณ์. 2542: 27 - 28) กำหนดให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำการตามมาตรา 46 ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของสมาชิก
2. ให้สวัสดิการ หรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว
3. ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก
4. ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการ จากทางราชการหน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลอื่นใด
5. รับฝากเงินประเภทออมทรัพย์ หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่นได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
6. ให้กู้ ให้สินเชื่อ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ โอน รับจ้างหรือรับจํานำ ซึ่งทรัพย์สินแก่สมาชิกหรือของสมาชิก
7. จัดให้ได้มา ซื้อ ถูกรวมสิทธิ์หรือทรัพย์สินหรือครอบครอง กู้ ยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนสิทธิการเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ จ้างนอง หรือจํานำ ขายหรือจําหน่ายด้วยวิธีอื่นใดซึ่งทรัพย์สิน
8. ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
9. ดำเนินกิจการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับ หรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2548: 3 - 4) สหกรณ์มีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยการสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังต้องเผยแพร่การสหกรณ์ให้แพร่หลายในชุมชนเป็นการปลุกฝังแนวคิดการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยึดคติแต่ละคนกระทำเพื่อหมู่คณะและหมู่คณะกระทำเพื่อแต่ละคน ในการร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมตามหลักการสหกรณ์ จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองและชุมชนของตนทั้ง 3 ด้านในที่สุด คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ ระบบสหกรณ์ส่งเสริมให้เกิดการออมทรัพย์และนำเงินออมรวมของสมาชิกสหกรณ์มาลงทุนร่วมกันในกิจการที่ได้ก่อตั้งขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกโดยรวมเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่นทั้งจากส่งเสริมให้เกิดการผลิต การรวบรวมรับซื้อผลผลิต

ของสมาชิก การซื้อวัตถุดิบในพื้นที่ การรวมซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิต การพัฒนา รูปแบบการผลิตและการแปรรูปผลผลิต การจ้างงาน ฯลฯ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวมุขุมชน และส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

และในส่วนกิจกรรมที่สหกรณ์มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของสมาชิก ดังต่อไปนี้

1) การเพิ่มรายได้แก่สมาชิก

โกศล ช่วยไธสง (2558) “บทบาทสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองยะลา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมีความเห็นว่าสหกรณ์มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจด้านรายได้อยู่ในระดับมาก

ประคอง งานสิริศักดิ์ (2550) “บทบาทสหกรณ์ภาคเกษตรของจังหวัดอุตรดิตถ์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสมาชิก” ผลการวิจัยพบว่า สหกรณ์มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการแปรรูปผลผลิตเพื่อขาย

2) การลดรายจ่ายและต้นทุนของสมาชิก

โกศล ช่วยไธสง (2558) “บทบาทสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองยะลา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่า การให้บริการเงินกู้ของสหกรณ์ทำให้สมาชิกลดรายจ่าย และเรื่องอัตราดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่น และการเป็นสมาชิกสหกรณ์ทำให้สมาชิกมีรายจ่ายในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตลดลง

3) ส่งเสริมการออมทรัพย์

ประคอง งานสิริศักดิ์ (2550) “บทบาทสหกรณ์ภาคเกษตรของจังหวัดอุตรดิตถ์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสมาชิก” ผลการวิจัยพบว่าสหกรณ์มีบทบาทอยู่ในระดับมาก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการส่งเสริมการออมทรัพย์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

โกศล ช่วยไธสง (2558) “บทบาทสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองยะลา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกเห็นว่าสหกรณ์มีบทบาทสำคัญ คือ 1) การส่งเสริมและทำให้สมาชิกมีเงินฝากกับสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ 2) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ เป็นแรงจูงใจสำคัญในการฝากเงินของสมาชิก และ 3) ทำให้สมาชิกเห็นถึงความสำคัญในการฝากเงินหรือออมเงิน

4) การเป็นแหล่งเงินทุนให้สินเชื่อแก่สมาชิก

ประคอง งานสิริศักดิ์ (2550) “บทบาทสหกรณ์ภาคเกษตรของจังหวัดอุตรดิตถ์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสมาชิก” ผลการวิจัยพบว่า บทบาท

สหกรณ์ภาคเกษตรในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พบว่า สหกรณ์มีบทบาทอยู่ในระดับมาก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการส่งเสริมการออมทรัพย์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดรองลง มาคือ การเป็นแหล่งเงินทุนให้เงินกู้/สินเชื่อ และการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรมาจำหน่าย

โกศล ช่วยไธสง (2558) “บทบาทสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองยะลา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกเห็นว่าสหกรณ์มีบทบาทคือ 1) เป็นแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพของสมาชิก สนับสนุนการลงทุนด้านต่าง ๆ เช่น ที่ดินทำกิน เครื่องจักรทางการเกษตร ฯลฯ 2) มีนโยบาย และการส่งเสริมการลงทุนที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก

2. ด้านสังคม ระบบสหกรณ์มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง เพราะทุกคนในครอบครัวต้องช่วยกันคิดช่วยกันทำวางแผนการใช้จ่าย และสอนให้ทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน มีวินัย สามัคคี รู้จักเสียสละ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

โกศล ช่วยไธสง (2558) “บทบาทสหกรณ์ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองยะลา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทสหกรณ์ในการพัฒนาสังคมของสมาชิก โดยรวมสมาชิกเห็นว่าสหกรณ์มีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน ระดับที่มีการพัฒนาสังคมของสมาชิกสูงสุด คือ การให้ความร่วมมือกับสมาชิก และชุมชน รองลงมาคือการจัดสวัสดิการ และการให้การศึกษอบรม ข้อมูลข่าวสาร

ประคอง งานสิริศักดิ์ (2550) “บทบาทสหกรณ์ภาคเกษตรของจังหวัดอุดรธานีในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสมาชิก” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทสหกรณ์ภาคเกษตรในการพัฒนาด้านสังคม พบว่า สหกรณ์มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง รวม 2 กิจกรรม คือการร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์และชุมชน และการจัดสรรเงินทุนสวัสดิการสังคมสาธารณประโยชน์ ยกเว้นกิจกรรมการเผยแพร่ให้ความรู้ ข้อมูลและข่าวสาร พบว่าสหกรณ์มีบทบาทอยู่ในระดับมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า กิจกรรมภาพรวมของสหกรณ์ทั่วไปที่มีบทบาทต่อการพัฒนาด้านสังคมของสมาชิก คือ การจัดสวัสดิการ การให้การศึกษ อบรมให้ข้อมูล และข่าวสาร การร่วมมือระหว่างสหกรณ์และชุมชน

3. ด้านส่งเสริมประชาธิปไตย ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหลักการสหกรณ์ในเรื่องของหนึ่งคนหนึ่งเสียง (One man one vote) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย กระตุ้นให้สมาชิกทุกคนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะเจ้าของและลูกค้าของสหกรณ์ ในคนคนเดียวกัน (Co-owner and Co-customer) ต้องรักษาสิทธิและประโยชน์ของตนเองและหมู่คณะ โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ และใช้สิทธิออกเสียงของตน เพื่อการตัดสินใจลงทุนเสี่ยงภัยในกิจกรรมของสหกรณ์และกิจการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ดังนั้นการส่งเสริมสหกรณ์จึงเป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

สรุปแล้ว สหกรณ์ทั่วไปมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในหลายๆด้าน เช่น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคมของสมาชิก การส่งเสริมประชาธิปไตย และตลอดจนการพัฒนาการศึกษาของสมาชิกให้มีความเจริญก้าวหน้า

2.5.2 บทบาทสหกรณ์อิสลาม

หากพิจารณาในแง่ของบทบาทสหกรณ์อิสลามกับสหกรณ์ทั่วไปก็ไม่ได้ต่างอะไรมาก โดยรวมมีสหกรณ์อิสลามก็มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก เพียงแต่สหกรณ์อิสลามยังต้องรับผิดชอบในทุกกิจกรรมการดำเนินงานต่อเอกองค์อัลลอฮ์ด้วย

Umar Chapra (1979: 6) ได้กล่าวว่า “เป้าหมายทางเศรษฐกิจอิสลามที่สำคัญ ได้แก่ 1. การนำระบบเศรษฐกิจให้อยู่ภายใต้ของกรอบศีลธรรมที่เป็นบรรทัดฐานของอิสลาม 2. ความเป็นภราดรภาพและความยุติธรรม 3. การกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกันในสังคม 4. ยอมรับอิสรภาพในการเลือกสรรที่อยู่ในขอบเขตของสวัสดิการทางสังคม”

ฮาเร๊ะ เจ๊ะโต (2557) แนวโน้มการบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด ในทศวรรษหน้า (2557-2566) ผลการวิจัยพบว่า “สหกรณ์มีแนวโน้มจะส่งเสริมให้สมาชิกตระหนักถึงระบบการเงินที่ปลอดจากดอกเบี้ย ส่งเสริมเศรษฐกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกและสังคมรอบข้าง รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับสหกรณ์ต่างๆในกลุ่มประเทศอาเซียน ส่งเสริมให้สมาชิกของแต่ละสหกรณ์มีการทำธุรกิจร่วมกันภายใต้การรับรองของแต่ละสหกรณ์ ส่งเสริมให้สมาชิกประกอบอาชีพและลงทุนในรูปแบบกลุ่ม (Micro Credit) และให้มีการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ โดยมุ่งเน้น

คุณธรรมจริยธรรมอิสลามมากกว่าผลกำไรในรูปของเงินทอง ร่วมมือกับสหกรณ์เพื่อจัดตั้งธนาคารประชาชน ปลุกฝังเยาวชนเพื่อรองรับการดำเนินธุรกิจที่ปราศจากระบบดอกเบี้ยส่งเสริมธุรกิจที่ใช้ทุนน้อยและใช้เทคโนโลยีต่ำ อีกทั้งส่งเสริมธุรกิจทางการศึกษาในรูปของการเปิดโรงเรียนหรือสถานศึกษารวมทั้งมีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน”

ส่วนการจัดสวัสดิการสมาชิก “มีแนวโน้มที่จะจัดสวัสดิการอย่างครอบคลุม ยั่งยืน และบูรณาการ อำนวยความช่วยเหลือสมาชิกโดยไม่แสวงผลกำไร มุ่งหวังให้สมาชิกมีความสุขและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งให้สวัสดิการแก่บุคคลในวัยเกษียณ ผู้อาวุโสและผู้ด้อยโอกาส การมอบทุนการศึกษา การเพิ่มจำนวนเงินสวัสดิการแก่สมาชิกให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันโดยไม่คำนึงถึงสมาชิกเก่าหรือใหม่ ลดขั้นตอนและเพิ่มความคล่องตัวในการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการให้สั้นลง ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของสมาชิก โดยการให้ความรู้ด้านธุรกิจและสินเชื่อให้สามารถสร้างรายได้และยกระดับเศรษฐกิจให้ดีขึ้น จัดให้มีระบบตะกาฟูลตามหลักชะรีอะฮ์ในลักษณะการประกันภัยทุกที่สอดคล้องกับหลักชะรีอะฮ์ทุกรูปแบบ สร้างกองทุนประกันหนี้สำหรับสมาชิกที่ประสบอุบัติเหตุทุพพลภาพหรือเสียชีวิต และสร้างเครือข่ายครอบครัวสมาชิกสหกรณ์”

ธวัช นุ้ยพอม (2556) ศึกษาความสามารถของระบบการเงินอิสลามขนาดเล็ก (Islamic Micro-finance) กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งได้ทำการศึกษาหัวข้อดังกล่าวในจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส ยะลา สตูล และสงขลา กับสมาชิกของสหกรณ์ที่ใช้ระบบการเงินอิสลามขนาดเล็ก ได้แก่ สหกรณ์อิสลามปัตตานี จำกัด สหกรณ์อิสลาม อิบนูอัฟฟาน จำกัด สหกรณ์อิบนูเอาฟ จำกัด สหกรณ์อิสลาม อัศคีตติก จำกัด ผลการศึกษาพบว่าสถาบันการเงินดังกล่าวมีส่วนทำให้สมาชิกมีคุณภาพที่ดีขึ้น มีอิทธิพลต่อรายได้ของสมาชิกทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากรายงานการวิจัยดังกล่าวนี้พบว่าสหกรณ์อิสลามมีบทบาทมากต่อสังคม และจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาให้สหกรณ์สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ชาบีรอ กามะ (2553) “วิเคราะห์สู่ทางการพัฒนาสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษาสหกรณ์ออมทรัพย์อิบนูอัฟฟาน จำกัด” จากการศึกษาพบว่า สหกรณ์ให้ความสำคัญแก่สมาชิก โดยถือว่าสมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันและสมาชิกมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยการถือหุ้น สมาชิกบางส่วนร่วมลงทุนกับสหกรณ์ ส่วนธุรกิจต่างๆ ที่สหกรณ์เปิดให้บริการมี 4 ด้าน คือ 1) ธุรกิจเงินฝาก ประกอบด้วย เงินฝากเพื่อรักษาทรัพย์ เงินฝากเพื่อการลงทุน และเงินฝากกองทุนฮัจญ์ 2)

ธุรกิจการซื้อ ประกอบด้วย การซื้อขายบวกกำไร และการซื้อขายแบบผ่อนชำระ 3) ธุรกิจขาย ได้แก่ เครื่องแต่งกายชาย ซึ่งเป็นผลผลิตของสมาชิก 4) ธุรกิจการให้บริการ คือบริการแพ็คเกจจิ้งญ์ นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการต่างๆ ของสหกรณ์ เช่น สวัสดิการให้กู้ยืมเงินฉุกเฉินโดยปลอดดอกเบี้ย กองทุนชะกาด กองทุนสงเคราะห์ เป็นต้น สหกรณ์ยังมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกเป็นประจำ โดยเน้นเกี่ยวกับการบริการจากสหกรณ์ ขณะเดียวกันยังมีการประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ เพื่อให้สมาชิกและประชาชนในพื้นที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง

สำหรับแนวทางพัฒนาที่ผ่านมา สหกรณ์เน้นการเพิ่มของสมาชิกโดยวิธีการเข้าร่วมเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยกันพัฒนาสหกรณ์ให้เติบโต โดยการถือหุ้น และร่วมลงทุน ต่อมาสหกรณ์ได้เปิดให้บริการและสวัสดิการบางประเภทที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก เช่น เงินฝากออมทรัพย์ เพื่อรักษาทรัพย์ เงินฝากออมทรัพย์เพื่อการลงทุน และการให้กู้ยืมเงินฉุกเฉินโดยปลอดดอกเบี้ย จนปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก บริการและสวัสดิการ และสาขาเพิ่มขึ้น

จากงานวิจัยข้างต้นจึงสรุปได้ว่า สหกรณ์อิสลามมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมไม่แตกต่างกันมากกับสหกรณ์ทั่วไป เพียงแต่ที่เพิ่มเติม คือ สหกรณ์อิสลามมีบทบาทต่อการยกระดับความเป็นมุสลิมที่ดีขึ้น เช่น ส่งเสริมการประพฤติตนตามหลักอิสลาม

ดังนั้นกล่าวได้ว่า สหกรณ์อิสลามมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก ดังตารางต่อไปนี้

บทบาทสหกรณ์อิสลามในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม	
ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมรายได้แก่สมาชิก - สนับสนุนการลดรายจ่ายและต้นทุน - การส่งเสริมการออมทรัพย์ - การเป็นแหล่งเงินทุนให้สินเชื่อ
ด้านสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดสวัสดิการสมาชิก - การให้การศึกษา อบรม ข้อมูลและข่าวสาร - การร่วมมือระหว่างสมาชิก สหกรณ์และชุมชน - เสริมสร้างการประพฤติตนตามหลักอิสลาม

ตารางที่ 2 กิจกรรมบทบาทสหกรณ์อิสลาม